

30 Mart 2014 Seçimleri: Yerelin Kentsel Dilini Okuyamamak

Mustafa Kömürcüoğlu

30 Mart 2014 Seçimleri: Yerelin Kentsel Dilini Okuyamamak

Ö Z E T

Bu çalışma, yerel seçimler öncesinde yerelin kentsel dilini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ancak yerel seçim öncesindeki hakim siyasal söylem içerisinde yerelin kentsel dilini tek başına okuma imkanı yoktur. Bu yüzden siyasal söylemin dili üç boyutlu bir çerçeve içinde ele alınmıştır. Bunlardan birincisi siyasetin makro dili, diğer bir deyişle ulusal dilidir. Ulusal kimlikle alakalı bu alanda, partilerin kentleşme politikaları değil; devlet, ülke millet anlayışları yarışmaktadır. Yerel seçimler arefesinde siyasal söylem açısından dikkat çeken en önemli husus, yapılan tartışmaların ulusal kimlik ekseninde olduğudur. Tartışmanın eksenini bu olunca seçmenden beklenen tavır da benzer bir niteliğe sahip olmaktadır. Bu seçimde belediye başkan adayları ve onların şehircilik anlayışları değil, daha ziyade her partinin ulusal kimlik anlayışını ifade eden parti başkanları yarışmaktadır.

Yerel siyasetin ikinci dil kategorisi yerel söylemin benzeşen noktalarıdır. Her partinin adayı daha demokrat olduğunu, katılıma önem verdiğini, yerel demokrasiyi güçlendireceğini iddia etmektedir. Bunun yanı sıra yeni duyarlılıklara paralel olarak adaylar daha çevreci olduklarını ve raylı sistemlere önem verdiklerini vurgulama eğilimindedir. Ancak bu tür söylemlerin hem seçmen nezdinde etkisi hem de inandırıcılığı düşüktür. Zira bu tür söylemlerin bugüne kadarki uygulamalarda başarıyla hayata geçirilebildiğini söylemek güçtür.

Yerel siyasetin üçüncü boyutu, farklı siyasal geleneklerin farklı doğalarıdır. Bu noktada söylemler de farklılaşmaktadır. Nitekim AK Parti, Refah Partisi geleneği üzerinden sosyal belediyecilik politikalarını benimserken, CHP 1970'li yıllardaki toplumsal belediyecilikte tarihsel kökenlerini bulan sosyal demokrat belediyecilik anlayışını benimsemektedir. Ancak son zamanlarda iki anlayış arasındaki farkın azalmakta olduğuna dikkat çekilmiştir. Çalışmada son olarak belli başlı kentsel mekanlar üzerinden 1980 sonrası şehirciliğin doğası ele alınmıştır. Bu noktada 1980 sonrasında şehircilik bağlamında neoliberal politikaların hakim olduğu ifade edilmiştir. Sonuçta ise neoliberal politikaların bundan sonra da hakim olmaya devam edeceği, seçmenin ise ulusal kimlik algısı üzerinden bir tercih yapacağı iddia edilmiştir.

ATIF: Kömürçüoğlu, M. (2014). 30 Mart 2014 Seçimleri: Yerelin Kentsel Dilini Okuyamamak (Politika Notu No. 2014/02). İstanbul: İlimi Etüdler Derneği.

Y A Z A R H A K K I N D A

Mustafa Kömürçüoğlu Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. 2003 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünden mezun olan yazar 2006 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisansını tamamlamıştır. Daha sonra Sakarya Üniversitesi'nde doktora programına başlamış, aynı üniversitede Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalında araştırma görevlisi olmuştur. Doktora tezini kentleşme alanında hazırlayan yazarın başlıca ilgi alanları kentleşme politikaları, yerel yönetimler, yerel siyaset, çevre sorunları, kent sosyolojisi ve imar hukukudur.

İlimi Etüdler Derneği (İLEM)'nin temel gayesi, ilim geleneğimizi sürdüren ilim adamlarının yetişmesine zemin oluşturarak, ulusal veya küresel düzeyde ortaya çıkan sorunların çözülmesi için çalışmalar yapmaktır. Bu gaye ile nitelikli ve özgün eserlerin yayınlanması teşvik edilmektedir. İLEM bünyesinde çalışan araştırmacılar Türkiye ve Dünya meselelerine yönelik politikalar üretilmesine imkân ve zaman sağlayacak pek çok çalışma gerçekleştirmektedirler. Bu bağlamda, İLEM Politika Notları bu çalışmaların neticelerinin kamuoyu ile paylaşılması amacıyla başlatılmış bir yayındır.

Adres: Halk Caddesi, Türbe Kapısı Sokak, Hektaş İş Merkezi No:13/4 Üsküdar, İstanbul • Telefon: +90 216 310 4318 • E-Posta: bilgi@ilmietudler.org • Web: www.ilmietudler.org

© Tüm hakları saklıdır. İlimi Etüdler Derneği'nin yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İlimi Etüdler Derneği'ni bağlamaz.

Yerel seçim atmosferi, yerelin kentsel dilini okumaya en müsait zamanlardan biridir. Ancak Türkiye'deki yerel seçimin hemen öncesindeki hâkim siyasal söylem bize bu imkânı pek vermemektedir. Yerelin kentsel dili, yerel yönetimlerin şehircilikle ilgili ne tür vaatlerinin olduğu, nasıl bir kent vizyonuna sahip oldukları, nasıl bir kent meydana getirmek istedikleri, özetle nasıl bir kentsel politikaya sahip oldukları ile ilgili söylemler toplamıdır. Farklı siyasal partiler kendi kent politikalarını halka anlatır, halk da yerel seçimlerde bu politikaların kendince bir analizini yaparak nasıl bir kent istiyorsa buna göre seçimini yapar. Bu noktada seçmenin yaptığı parti seçimi aynı zamanda nasıl bir kent istediği ile doğrudan ilişkilidir. Diğer bir deyişle, halk kendi oyuyla kentin geleceğini seçer ya da geleceğini tayin etmede bir role sahip olur.

Seçmenin Rasyonel Seçim İmkânı

Tabi ki yukarıda anlatılanlar rasyonel bir yerel seçim ortamının olduğu bir ülkede söz konusu olabilir. Türkiye'de şu anki seçim sürecinde böyle bir ortamın olduğunu söylemek güçtür. Bu sebeple bu çalışmada, 30 Mart 2014 seçimleri bağlamındaki siyasal dili, iç içe geçmiş üç halka bağlamında değerlendirilecektir. Bunlardan birincisi *siyasetin makro, ulusal dilidir*. Bu dil yerel yönetimler ve şehircilik ile alakalı olmayıp ulusal kimlik ile alakalıdır. Burada partilerin kentleşme politikaları değil devlet, millet, ülke anlayışları yarışır. İkinci halka *kentsel siyasetin benzeşen dilidir*. Bu halkada partiler kentsel siyaset üzerinde söylem üretir fakat halk bu noktada bir karar veremez. Çünkü değişik partilerin kent ve yerel yönetimler ile ilgili söylemleri neredeyse aynıdır. Böylece farklılaşan kentsel söyleme göre davranışta bulunmak diye bir şey söz konusu olamaz. Üçüncü halka

ise *kentsel siyasetin farklılaşan yönüdür*. Yani partiler yukarıda anlatıldığı gibi kendi kent politikalarının farkını anlatırlar, halk da buradaki anlatıya göre kendi tercihini yapar. Ancak Türkiye'de halk çoğu defa ilk iki halkayı geçemez, böylece kentsel politikaların durumuna göre rasyonel bir tercih yapma şansını yitirir.

Makro Kimlikler ve Öne Çıkan Ulusal Kimlik

Türkiye'de yerel seçimler yaklaşırken siyaset dünyasının toz duman arasında kaldığı bir dönem yaşamaktayız. Önce Gezi Parkı Eylemleri, daha sonra Yolsuzluk Operasyonları derken yerel seçimler öncesinde siyasal gündem son derece çalkantılı bir hâl aldı. Öyle ki, gündemin baş konusu olması gereken yerel seçimler ikinci plana geriledi ve diğer konular öne geçti. Yerel meseleler bile yolsuzluk operasyonlarının, AK Parti-Cemaat tartışmalarının, HSYK Refor-

Bugün seçmenden yerel seçimlerde belediye başkanını seçmesi değil; AK Parti mi haklı Cemaat mi haklı, Hükümet üzerine mi bir oyun var yargı üzerine mi, Başbakan, oğlu ve AK Parti ile bağlantılı bir takım kişilerin ses kayıtları gerçek mi montaj mı, HSYK reformu doğru mu değil mi, internet düzenlemeleri demokratik mi değil mi, Gezi Parkı eylemleri dış mihrakların oyunu mu yoksa bir parkın yok edilmesine halkın isyanı mı şeklinde pek çok soruya muhatap olarak bu şıklar arasında bir tercih yapması beklenmektedir.

munun ve Gezi Parkı Eylemlerinin gölgesinde tartışılır hâle geldi. Böyle bir siyasal atmosfer içinde yerel seçimler ile ilgili söylemler yerel-kentsel değil, ulusal kimliğe dair bir çerçeve kazanmıştır.

Yerel seçimler öncesinde dini ve milli karakterli daha makro kimliklerin yarışması, seçimde ön planda olan kişilerin kim olduğu ile yakından ilintilidir. Bugün bakıldığında her partinin başkanı o kadar ön plana çıkmıştır ki yerel adaylar bütünü silinmiştir.

Yukarıda dile getirilen söz konusu ulusal kimlik meselesi şu şekilde açıklanabilir: Bugün seçmenlerden yerel seçimlerde belediye başkanını seçmesi değil; AK Parti mi haklı Cemaat mi haklı, Hükümet üzerine mi bir oyun var yargı üzerine mi, Başbakan ile oğlu ve AK Parti ile bağlantılı birtakım kişilerin ses kayıtları gerçek mi montaj mı, HSYK reformu doğru mu değil mi, internet düzenlemeleri demokratik mi değil mi, Gezi Parkı eylemleri dış mihrakların oyunu mu yoksa bir parkın yok edilmesine halkın isyanı mı şeklinde pek çok soruya muhatap olarak bu şıklar arasında bir tercih yapması beklenmektedir. Çünkü bütün partilerin temel siyasi söylemleri bu minval üzere şekillenmektedir.

Diğer yandan siyasi parti başkanlarının söylemleri üzerinden seçmenin nasıl bir tablo önünde durduğu da rahatlıkla izlenebilir. Burada bu söylemleri tek tek analiz etmek gereksizdir. Ancak konuşmaların genel olarak karşılıklı hakaretler, vatana, millete, devlete ihanet ithamları ile süslenmiş, milli ve dini değerler üzerine bina edilmiş ideoloji yoğun metinlere

dayandığı ilk bakışta görülebilir. Yerel ve kentsel hizmetlere bu konuşmalarda çok az değinilmektedir. Zaten değinildiğinde bile ideoloji yoğun metnin içinde yerele dönük hizmetler arka planda durmakta, propagandanın tali bir unsuru olmaktan öteye gidememektedir.

Yerel seçimler öncesinde dini ve milli karakterli daha makro kimliklerin yarışması, seçimde ön planda olan kişilerin kim olduğu ile yakından ilgilidir. Bugün bakıldığında parti başkanları o kadar ön plana çıkmıştır ki, bunun karşısında yerel adaylar bütünü silinmiştir. Sanki parti başkanları tek tek bütün belediyelerin başkanı olmak üzere adaydır. Yerel seçimlerin asıl adayları olan belediye başkan adayları ve meclis üyesi adayları ise herhangi bir söylem ağırlığı olmadan parti başkanlarının yereldeki temsilcileri gibi davranmaktadır. Diğer bir deyişle, başkan adayları, olması gerektiği şekliyle kendi şehrinin adayı değildir. Parti başkanına olan sıkı bağlılık hem yerelin hem yerel adayların kişiliklerini silikleştirmiştir. Böyle olduğu zaman yerel ve kentsel söylemlerin de arka planda kalması, ulusa hitap eden parti başkanlarının ulusal ölçekli söylemlerinin hakim olması doğal karşılanmaktadır. Ancak bu durumun yerel seçim mantığı ile çeliştiği aşikârdır.

Yerel seçimler öncesindeki bir diğer garip nokta ise tartışılan konuların daha ziyade hukuki bir boyutunun olmasıdır. Yani tartışılan konuların esas çözüm yeri yargıdır. Eğer ortada bir yolsuzluk varsa bunun tespiti ve cezalandırması yargıya ait olduğu gibi, vatana ihanet yahut devlet içinde bir devlet yapılanması varsa bunların araştırılması ve çözüme kavuşturulması da yargı organına aittir. Ancak bugün yargı kurumunun itibarsızlaştığı görülmekte ve iktidar olsun muhalefet olsun hiçbir taraf yargının adil bir karar vereceğini ummamaktadır. Bu konularda verilecek kararlar, verilen karar arzu etmediği yönde çıkan kişileri mutsuz edecektir.

Sonuç itibariyle yargının taraflı olduğu, haksız cezalandırma ya da aklama yaptığı ithamları ileri sürülecektir. Bu açıdan yerel seçimler halkın vicdani yargılaması olarak lanse edilmektedir. Tartışma konusu olan hususların hukuki normlara uygun bir şekilde adil bir yargılanma ile çözüme kavuşturulmadığı bir ortamda halkın vicdani kanaatinin de tartışmasız olduğu söylenemez. Çünkü seçmen tartışılan konuların iç yüzünü bilmemekte; ancak kendisine yansıtıldığı kadarını bilebilmektedir. Dahası halkın her türlü seçimi yukarıda bahsedildiği gibi ideolojik yönlendirmeye açıktır. Bu yüzden halkın vicdani kanaatinin hukuken zaten herhangi bir anlamı olmayacağı, dolayısıyla genel açıdan da adaleti işaret ettiği söylenemez.

Bugün, yerel seçimler öncesinde diğer partilerin yerel hizmetlerinin yetersizliğini sıralayıp kendi yapacağı hizmetleri anlatması beklenen siyasi parti liderleri sadece birbirlerinin şahsına yönelik eleştiriler yapmaktadırlar. Siyasi dilin tamamında ideolojik hava hakimdir. Bu ideolojik hava dini ve milli kimlikler üzerinden makro ölçüğe sahiptir. Bu makro ölçük içerisinde yerele ve kente dair kimlikler, hizmetler, diğer bir deyişle seçimin asıl boyutu olan yerele ve kente dair boyut kaybolmaktadır. Dolayısıyla seçmen ilk etapta ideolojik bir tercih yapmak durumundadır. Böyle bir tercihi yaptıktan sonra ise yerel hizmetin, kentsel siyasetin bir önemi kalmamaktadır. Zira bu yöndeki tercihleri belirleyici olma gücünü kaybetmektedir. Hangi partiden olursa olsun bir seçmen liderlerden birinin politik söylemine adapte olduğu zaman, mevcut belediye başkanının kente hizmet için yeterli olup olmadığını ya da adaylardan hangisinin daha iyi bir kent politikasına sahip olduğunu düşünmeyi ikinci plana atmaktadır. Hatta böyle bir düşüncesi olsa bile yani kendi partisinden olan belediye başkanını ya da adayı beğenmese bile vatana ihanet

Siyasi partiler geleneksel olarak kentsel ve çevresel değerlere saygılı oldukları propagandasını yapmakta, bununla birlikte bu yüzeyel söylemin dışında bir şey söyleyememektedirler.

noktasına gelen duruma tepki olarak yine kendi partisine oy vermeyi düşünmektedir.

Bu şartlar altında işin doğrusu Türkiye’de sadece “kentsel siyaset” olarak kentsel siyaseti konuşma imkanı zayıftır. Bunun en önemli örneği ise Gezi Parkı olaylarıdır. Gezi Parkı olayları altında bir bakıma bu ülkede kentsel politikalar açısından iyi bir şekilde değerlendirilebilecek konulardan birisidir. Zira tam da kentle ilgili bir süreç ve buna karşı yapılan protestolar söz konusudur. Ancak protestoların başlangıcından çok kısa bir süre sonra bir tarafta Gezi Parkı dinamizmini kullanarak fikirlerini yaymaya çalışan örgütler ve muhalif gruplar, diğer tarafta gerçekleşen hadiseleri kendisine karşı uluslararası bir komplo olarak gören hükümet ve muhafazakar kesimler oluşmuştur. Dolayısıyla Gezi Parkı olayları bahsi geçen iki eksene kayarak seküler ve dini kimliklerin çatışma sahasına dönmüştür. Bu noktadan sonra Gezi Parkı artık kente ve yerele dair bir olgu olma özelliğini kaybetmiştir. Halbuki Gezi Parkı olayları, bu parktan yola çıkılarak kenti, çevreyi, kentsel ve çevresel değerleri daha iyi bir şekilde düşünme imkanı yaratabilirdi.

Bugün ise Türkiye’de kentsel ve çevresel değerlerle ilgili derinlikli bir tartışma yapmanın böyle bir imkanı yoktur. Çünkü farklı siyasal akımların kentsel ve çevresel değerler ile ilgili derinlikli bir söylemi bulunmamaktadır. Siyasi partiler geleneksel olarak kentsel ve çevresel değerlere saygılı oldukları propagandasını yapmakta,

bununla birlikte bu yüzeysel söylemin dışın-da bir şey söyleyememektedirler. Bu yüzden kentle ilgili her tartışma, konusu kent olan ve yüzeysel olarak kentsel değerlere temas eden ancak gerçekte milli ve dini değerlerin yoğun ideolojik güdümünde seyreden bir tartışma görünümü arz etmektedir.

Seçim Sürecinde Atlanamayan Detaylar: Yeni Duyarlılıklar

Buradan kentsel ve yerel söylemin ortak/benzeşen noktalarına gelebiliriz. Bugün siyasal partilerin seçim propagandalarına bakıldığında ortak pek çok noktanın olduğu dikkat çeker. Bunlardan bir tanesi yukarıda bahsedildiği üzere kentsel ve çevresel değerlerin korunmasıdır. Her parti daha çevreci bir imaj vermektedir. Bu durum özellikle Gezi Parkı olaylarından sonra daha belirgin bir hale gelmiştir. Gerçekten de Gezi Parkı olaylarının en önemli sonuçlarından birisi, çevre konusunda toplumsal duyarlılığın artmasıdır. Söz konusu toplumsal duyarlılık, siyasilerin kendi söylemlerini yeniden kurgulamalarına neden olmuştur. Ancak bu söylemlerin ve duyarlılığın uygulamaya ne kadar yansıtacağı ve ne kadar gerçekleşeceği bir soru işareti olarak durmaktadır. Bu soru işareti ile birlikte, makro kimliklerin öne çıktığı bir seçim atmosferinde adaylar tarafından seçmene karşı,

Her parti daha çevreci bir imaj vermektedir. Bu durum özellikle Gezi Parkı olaylarından sonra daha belirgin bir hale gelmiştir. Gerçekten de Gezi Parkı olaylarının en önemli sonuçlarından birisi, çevre konusunda toplumsal duyarlılığın artmasıdır.

vazgeçme imkânı tanımadıkları birtakım yerel unsurların vurgulanabileceği görülmektedir.

Gezi Parkı eylemlerinin bir diğer sonucu, söylemin daha sosyal hatta belli açılardan toplumcu bir çerçeveye oturmasıdır. Kısa bir süre öncesine kadar özel sektör, sermaye yatırımları, yabancı sermaye neredeyse kutsanacak kadar övgü konusu yapılmaktaydı. Yerel yönetimlerin en önemli ilgisi kentin değerini arttıracak yatırımları kente çekebilme becerisiydi. Her belediye çektiği yatırım kadar övünmekteydi ve yatırım çekebilme doğrultusunda bütün plan ve projelerini dizayn etmekteydi. Diğer bir deyişle, kentler tam olarak sermayenin istekleri doğrultusunda planlanmakta, kentsel gelişmeye buna göre yön verilmekteydi. Şimdi ise her siyasi parti kendisinin sermayeye karşı savaştığını, diğer partilerin adaylarının sermaye taraftarı olduğunu ve kendilerinin kentsel ranta karşı savaştıklarını iddia etmektedir. Yine siyasi partiler şehircilik politikalarında halkın yararının, kamu yararının, toplum yararının ön planda olduğunu sık sık tekrarlar hale gelmişlerdir. Fakat neredeyse bütün partiler böyle bir görüş beyan ettikleri ve diğer partileri aksi ile itham ettikleri için bu söylem üzerinden bir kanaate varmak mümkün değildir.

Partilerin seçim stratejilerinde en önemli ayaklardan birisini seçim vaatleri oluşturur. Halka daha güler yüzlü olacakları, halktan birisi oldukları, halka yakın davranacakları, her zaman halkın desteğini ve katılımını arayacakları gibi söylemler nihayetinde daha demokratik bir belediye vaadiyle son bulmaktadır. Bu tür söylemler eskiden beri yerel seçimlerde kullanılan vaatlerdir. 1970'li yıllarda da halka yakın olma, daha fazla katılım, daha demokratik belediye gibi söylemler sıklıkla kullanılmıştır. 2000 sonrasında ise bunlara sivil toplum katılımı, yönetim gibi kavramlar eklenmiştir. Halkın katılımının ve sivil toplumun belediyelerde daha etkin

bir role sahip olmasını sağlamak için “kent konseyleri” şeklinde mekanizmalar bile kurulmuştur. Ancak bugün ne kent konseylerinin etkili bir şekilde çalıştığını söylemek mümkündür ne de vaat edilen demokratik katılım hedefine ulaşılabilmıştır. Bugün belediye politikalarını belirlemede en etkili merci başkandır. Yerel katılımın ve yönetişimin gerçekleşmesi daha ziyade belediye başkanının tutumu çerçevesinde şekillenmektedir. Demokratik bir tutuma sahip olan bir başkan kent konseyi gibi bir mekanizma olmadan da halka ve sivil topluma danışabilmekte; tersi durumda ise kent konseyinin önerisini hiç önemsememektedir. Dolayısıyla katılım, yönetişim, yerel demokrasi gibi büyük kavramları arkasına alarak kurulan bu kurumlar post-modern çağın *saatleri ayarlama enstitüleri* olmak gibi bir duruma düşebilmektedirler. Yeni kurumsallaşmaların ve sayısı artan büyükşehirlerde siyasal temsilin değerini arttıracığı düşünülen düzenlemelerin sonuçlarının da bu tehlikeyi taşıması söz konusudur.

İlk defa 30 Mart’tan sonra, il sınırı ölçeğinde etkinliği artan bir belediye başkanı ve kent yönetiminin il genel meclisi ve belediye meclisi olarak iki başlılıktan kurtulup tek meclisten idare edilecek olması yerel siyaset açısından umut verici bir düzlemdir. Ancak kent konseyleri üzerinden tecrübe edilen demokratik teşebbüslerdeki problemler bu umudu zedelemektedir. Bu konuda önemli risklerden bir tanesi yerelde yetkinin büyük oranda büyükşehir belediyelerinde olmasıdır. İlçe belediyeleri ile büyükşehir belediyeleri arasındaki yetki dağıtımında büyükşehir belediyeleri mutlak üstün konumda olup ilçe belediyeleri zayıf bırakılmıştır (Tuzcuoğlu, 2007, s. 61). Hâlbuki ilçe belediyeleri halka daha yakındır, büyükşehir belediyeleri ise daha büyük örgütlerdir ve kimi zaman bürokratik yapılarıyla merkezi yönetimi aratmayan durumlar doğurabilmektedirler.

Özellikle büyük nüfuslu ve büyük alan kaplayan illerde büyükşehir belediyesinin halka yakınlığı ciddi şüpheler taşımaktadır. Yine de 30 Mart sonrası bu etkinliğin sonuçlarını incelemek yerinde olacaktır.

Katılım, yönetişim, yerel demokrasi gibi büyük kavramları arkasına alarak kurulan bu kurumlar post-modern çağın Saatleri Ayarlama Enstitüleri olmak gibi bir duruma düşebilmektedirler.

Siyasi partilerin bir diğer ortak söylemi, hizmetlerde kamu yararının önceleneceğidir. Bunun tipik örneklerinden birisi ulaşım hizmetleri ile ilgilidir. Nitekim her siyasi parti toplu taşımaya öncelik vereceğini ifade etmektedir. Belediyeler ulaşım bağlamında toplu taşımadan sorumlu oldukları için toplu taşımanın altının çizilmesi normaldir. Dünyada toplu taşıma denilince ilk akla gelen raylı sistemlerdir. Raylı sistemler gelişmiş ülkelere toplu taşımanın omurgasını oluşturur. Türkiye’deki siyasi partiler de raylı sistemlere ve toplu taşımaya büyük önem verdiklerini, seçildikleri takdirde bunları geliştireceklerini ifade etmektedirler. Ancak bugüne kadarki gelişmeler incelendiğinde toplu taşıma ve raylı sistemler ile ilgili böyle bir konsensüs olmasına rağmen raylı sistemler açısından gelişmiş ülkelere kıyasla çok geri olduğumuz, toplu taşımanın ise bir o kadar sınırlı olduğu görülmektedir.

Özetleyecek olursak, Türkiye’de belediyecilik bağlamında belli bazı ortak doğrular vardır ve bu doğruların hemen hepsi siyasi partiler tarafından ileri sürülmekte ve kullanılmaktadır. Bununla birlikte benzer söylemlerin seçmen açı-

sından bir etki yaratması beklenemez. Seçmen çoğu zaman ortak vaatleri boş vaatler kategorisinde değerlendirir. Çünkü bu söylemlerin altı gerçekten de büyük oranda boş olup genel algı açısından iyi olan şeylerin bir vaat olarak tekrarlanmasından ibarettir.

Siyasal Geleneklerin Farklılaşan Doğası

Bu noktadan sonra siyasal geleneklerin belediyeçilik ve şehircilik anlamında farklılaşan söylem ve uygulamalarına temas etmek gerekir. Türkiye’de şu an mevcut siyasi konjonktürde iki farklı siyasi akımın (sağ-muhafazakar, sol-sosyal demokrat) ulusal siyasette yarıştığını; bu akımların dışında yine iki önemli siyasi akımın (sağ temalı Türk milliyetçiliği ve sol temalı Kürt milliyetçiliği) olduğunu söylemek mümkündür. Bu siyasi akımlardan sağ muhafazakar kesim ile sosyal demokrat kesimin öne çıkan, markalaşan, kristalize olmuş belediyeçilik anlayışları olduğu söylenebilir. Bu iki ana belediyeçilik akımının dışında ulusal ölçekte olmasa da Kürt milliyetçiliğinin de kristalize olmuş bir belediyeçilik anlayışı bulunmaktadır. MHP ile temsil edilen ülkücü hareketin ise belediyeçilik anlayışı diğer siyasi akımlar kadar kristalize olmuş durumda değildir.

Sağ muhafazakar belediyeçilik anlayışı Milli Görüş belediyeçiliği, Refah Belediyeçiliği gibi isimler altında varlık göstermiştir. Bugün ise daha ziyade *sosyal belediyeçilik* olarak anılmaktadır. Şu halde sağ muhafazakar kesimin belediyeçilik anlayışını sosyal belediyeçilik olarak ifade etmek mümkün olup bu anlayışın köklerinin büyük oranda Refah Partisinin 1990’lı yıllardaki belediyeçilik uygulamalarına ve kısmen daha eski sağ partilerin belediyeçilik uygulamalarına dayandığı söylenebilir. Sosyal demokrat belediyeçilik anlayışının kökleri ise

özellikle 1970’li yıllardaki CHP yönetimindeki belediyelerin uygulamaları ve bu uygulamaların kavramsallaşmış hali olan *toplumcu belediyeçiliğe* dayanmaktadır. Buna ilaveten Tek Parti Dönemindeki kentleşme politikaları ve 1989 seçimleri sonucunda ortaya çıkan SHP Belediyeçiliği yine bu akımın tarihsel seyrinde önemli bir yerde durmaktadır. Kürt siyasal hareketi 1994’ten beri Güneydoğu’da kazandığı belediyelerde *devrimci-halkçı yerel yönetimler* (Gültekin & Gündoğdu, 2013) olarak adlandırılan tutarlı bir belediyeçilik anlayışı yürütmeye çalışmaktadır. MHP’nin belediyeçilik anlayışının çerçevesini çizmek zordur; bu açıdan bu tür yargıları MHP için yapmak pek mümkün görünmemektedir.

Bu siyasal hareketlerin belediyeçilik anlayışları çok farklı gözükse de aralarında önemli bir ortak nokta vardır. Özellikle kristalize olmuş üç belediyeçilik anlayışı merkezi yönetime karşı yerelin, yerel halkın sesi olan belediye kavramını oturtmaya çalışmışlardır. 1970’lerdeki CHP’nin toplumcu belediyeçiliği yerel özerklik iddiasıyla merkezi yönetimin vesayet yetkisine karşı olarak ortaya çıkmıştır. Temel felsefesi yerel yönetim değil, yerel hükümet olmak olan bu anlayış yerel yönetimlere hükümetin taşradaki şubesi gibi davranılmasına itiraz etmektedir. Bu anlayış 1990’larda Refah Partili belediyelerde de vardır. Onlar da mevcut hükümetlere rağmen yerele hizmet verme, yerelin sesi olma gayretindedirler ve olabildiğince hükümetin idari vesayet yetkisini aşmaya çalışmışlardır. Kısaca hükümetten bağımsız düşünülen bir yerel yönetim her iki anlayışın da temelini oluşturmaktadır. Son olarak BDP’li belediyelerin de aynı yoldan gittiği görülmektedir. BDP de *devrimci-halkçı yerel yönetimler* modeliyle yerel özerkliğe vurgu yapmakta, hatta bugün bunu en güçlü bir şekilde dile getirmektedir. Her üç siyasal görüşün güçlü bir yerel özerklik

ve yerel yönetim vurgusuna rağmen bugün merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki yetkileri ve belirleme gücü hala çok fazladır.

Sosyal belediyecilik ve sosyal yardım konusunda bütün belediyeler oldukça iddialıdır. Bu noktada sosyal belediyecilik açısından bugünkü durumdan bahsetmeden önce bugün ile geçmişi kıyaslamakta fayda vardır. 1970'li yıllarda CHP'nin geliştirmiş olduğu toplumcu belediyecilik anlayışı; üreten, refah yaratan bir sosyal belediyecilik fikrine dayanıyordu. Bu anlayış daha ziyade halkın temel ihtiyaçlarının uygun fiyatla belediye tarafından halka sunulmasına (halk ekmek, tanzim satış, halk pazarları gibi) gayret göstermiştir (Bayraktar & Penpecioglu, 2009, s. 190; Keleş, 2006, s. 454-457;). Bugünkü sosyal belediyecilik anlayışı ise daha ziyade doğrudan-karşılıksız yardımları kapsamaktadır. Aşevleri, öğrenci bursları, aynı ve nakdi yardımlar sosyal belediyecilik bağlamında ele alınmaktadır. Bu anlayış özellikle Refah Partili belediyeler tarafından geliştirilerek uygulanmıştır. Bu mirasa sahip olan AK Partili belediyeler bu uygulamaları devam ettirdikleri gibi CHP'li belediyeler de 70'li yıllardaki politikadan ziyade bu politikaya yönelmişlerdir. BDP'li belediyelerin de bu konuya büyük bir önem verdikleri söylenebilir. Hatta BDP'li belediyeler temel altyapı ve yüksek maliyetli üstyapı yatırımlarını hükümete bırakarak daha ziyade bu alana yoğunlaşmıştır.

Şehircilik bağlamında yerel yönetimler açısından iki temel görüş vardır: Planlamacı ve Projeji Görüş. Planlamacı görüş kent planlarını baz alarak kentsel gelişmeyi yönlendirme anlayışıdır. Projeji görüş ise, kentsel projeler sayesinde kente değer katan yatırımlar yapıp kentsel gelişmeyi güdüleme anlayışıdır. CHP'li belediyeler geleneksel olarak planlara daha sıkı bağlı kalma anlayışına sahip olmuşlardır. AK Partili belediyeler ise daha ziyade kentsel projelere yoğun-

Yerel seçim ulusal seçimlerin yerine geçemeyeceği gibi, böyle bir tabloda yerel seçim olmaktan da çıkmaktadır. Dolayısıyla anlam ve önemini büsbütün kaybetme tehlikesi altındadır.

laşmışlardır. Ancak bugün her iki anlayış arasındaki mesafenin oldukça daraldığını, bunun da CHP'li belediyelerin projeci anlayışa yaklaşması sayesinde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Planlama ise genel olarak arka plana atılmıştır. Bugün artık belediyeler plandan ziyade projeler için plan tadilatı yapmaktadır.

1980 Sonrası Siyasetin Ortak Paydası: Neoliberal Ekonomi

Farklı siyasal akımların şehircilik konusundaki tavırları, önemli kentsel mekânlar üzerinden okunabilir. Bilindiği üzere 1980 sonrası ekonomik gelişmeler yeni kentsel mekânların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu mekânlar gökdelenler, alışveriş merkezleri, kapalı siteler ve rezidanslar olarak sıralanabilir. Gökdelenler 1980'li yıllardan itibaren kent hayatına girmeye başlamıştır. Yeni ekonomik kalkınma modeli sanayiye değil, hizmet sektörüne dayandığı için kent ortamında hizmet sektörünün ihtiyaç duyduğu kaliteye sahip ofis alanlarının inşa edilmesi gereği ortaya çıkmıştır. 1980'lerin sonuna doğru İstanbul'da özellikle iş merkezi olarak dizayn edilen Sabancı Center, Maya Tower, Gökkafe gibi gökdelenler yapılmaya başlanmıştır. Ancak gökdelenlerin yapılmaya başlaması yeni tartışmaları da gündeme getirmiştir. Çünkü gökdelenlerin tek yapı bağlamında ürettiği rant o güne kadar görülmemiştir. Büyük bir rant değerine sahip olan gökdelen-

1980 sonrası ekonominin ürettiği yeni zenginler özellikle toplumun geri kalanından yalıtılmış yerlerde yaşamaya talep göstermiştir. Bunun sonucunda Türkiye kapalı siteler olgusuyla tanışmıştır. Öncelikle şehirden uzak yerlere yapılan, başta sayıları az olan siteler zamanla şehrin en önemli değişkenlerinden birisi haline gelmiştir.

lerin kente olan maliyetleri ise yüksekti. Bir de gökdelenlerin getirmiş olduğu yoğunluğu kaldırmak için alt yapının da buna göre kurgulanması gerekiyordu. Ancak bu gökdelenlerin ihtiyaç duyduğu altyapı aynı hızla yapılamadığı gibi, yine gökdelenlerin desteklemesi beklenen altyapı ve sosyal donatılar için gerekli yerler yeteri kadar ayrılamamıştır. Bunun sonucunda şehrin imarlı-ruhsatlı gelişen bu yerleri yine bir plansızlığın ya da planlama ilkelerine aykırı planlamanın kurbanı olmuştur.

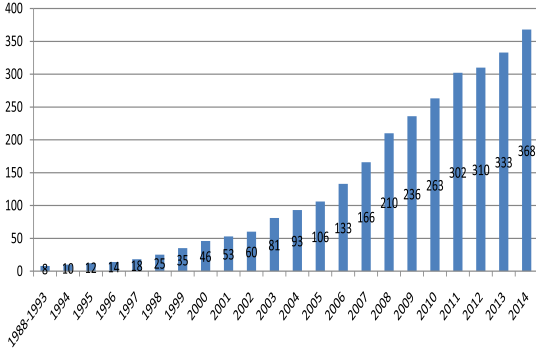
1980 sonrası ekonominin ürettiği yeni zenginler özellikle toplumun geri kalanından yalıtılmış yerlerde yaşamaya talep göstermiştir. Bunun sonucunda Türkiye kapalı siteler olgusuyla tanışmıştır. Öncelikle şehirden uzak yerlere yapılan, başta sayıları az olan siteler zamanla şehrin en önemli değişkenlerinden birisi haline gelmiştir.¹ Zamanla kapalı siteler lüks konutun

değişmez adresi olmuştur.² Planlama ise bu site projelerine uygun olarak yapılmaya başlanmıştır. Kapalı siteler bina yoğunluğunun nispeten düşük olduğu yerlerdir ve site kurabilecek kadar geniş arazilere ihtiyaç duymaktadırlar. Şehir merkezinde çok yüksek rantı olan arazilerde ise yüksek yoğunluk talebi olduğu ve büyük arazi bulma güçlüğü yaşandığı için benzer sınıflar için rezidans tarzı konutlar yükselmiştir. Ancak kapalı sitelerin şehrin her tarafında yaygınlaşmasıyla bu sitelerin yapı yoğunluğu miktarı da artmıştır. Böylece büyük kapalı siteler yoğun yerleşimleriyle şehir üzerindeki yükü daha da arttırmışlardır. Üstelik şehrin sosyal yapısında köklü bir değişim meydana getirmişlerdir.

1988 yılında açılan Galeria ile şehir hayatına dahil olan AVM'ler 1980 sonrası tüketim kültürünün bir yansıması olarak şehrin başlıca öğelerinden birisi haline gelmiştir. Başta şehrin en zengin bölgelerinde ve sadece belli bir gelir düzeyinin üstünde olan kişilere olan hitap eden AVM'ler yayıldıkça müşteri potansiyelini de genişletmiştir. İlk olarak İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde görülen AVM'ler zamanla pek çok Anadolu şehrine yayılmış, İstanbul'da ise neredeyse her mahalleye bir hatta bazen birden fazla AVM düşer hale gelmiştir. Yoğun ticari alan kullanımı demek olan AVM'ler şehrin rant denkleminde önemli bir yere oturduğu gibi bulunduğu bölgedeki iş ve trafik yükünü de arttırmıştır.

1 1990'lı yıllarda yapılan Alkent 2000, Kemer Country gibi örnekler şehrin gürültüsünden ve kirliliğinden kaçma temasıyla merkezden oldukça uzak noktalara kurulmuştur. Bugün ise Üsküdar, Beşiktaş, Şişli gibi şehrin tam merkezini oluşturan ilçelerde çok sayıda kapalı site bulunmaktadır.

2 Kapalı site sayısı ile ilgili istatistikî bilgiler net ve kesin değildir. Bir çalışmada (Bal & Altun, 2009, s. 5) İstanbul'da 578 adet kapalı site olduğu belirtilmiş iken başka çalışmada (Çalışkan, Çılgın, Dündar & Yalçın, 2012) 2290 adet kapalı site olduğu iddia edilmiştir. Sayıların bu denli farklı olması veri elde etme yöntemleri ile kapalı site tanımlarının farklı olmasından kaynaklanabilir. Bu sayılar kesin bilgi vermese de kapalı site sayısının çokluğu hakkında bir fikir vermektedir.

(Kaynak: "AMPD Perakende Endeksi Nisan 2012" verilerinden derlenerek geliştirilmiştir.)

Şekil 1: Yıllara Göre AVM Sayısı

Gökdelenler, AVM'ler, kapalı siteler ve rezidanslar iş alanı, tüketim alanı ve yaşam alanı olarak 1980 sonrasında şehre damgasını vurmuştur. Hepsinin ortak özelliği neoliberal ekonominin bir sonucu olmaları, yeni bir yaşam tarzını ifade etmeleri, şehrin sosyal ve fiziki yapısını büyük oranda değiştirmeleri, şehre altyapı ve sosyal donatı anlamında büyük bir yük getirmeleridir. Bu noktada şöyle bir soru sorulması gerekir: Hangi siyasal anlayış bu konularda daha farklı bir şehircilik fikrine sahiptir? Diğer bir deyişle hangi aday neoliberal ekonominin karşısında durabilmekte, daha az gökdelen, daha az AVM, daha az kapalı site vaat edebilmektedir?

Gerçek şu ki, belli başlı bütün siyasal partiler kentsel rant söz konusu olduğunda "laissez-faire" politikalarını yani liberal politikaları benimsemişlerdir ve yatırım ne surette gelirse gelsin kenti bunun için hazır etmeyi bir görev bilmişlerdir. Gerçi partiler arasında konu bağlamında bazı küçük farkların olduğu söylenebilir. Ancak bu küçük farklar temelde bir eksen kayması yaratmamaktadır.

Şehircilik konusunda bir diğer önemli konu hükümetin bu alandaki yetkileridir. Hükümet özellikle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve TOKİ aracılığı ile şehircilik politikaları bağlamında söz sahibidir. Ayrıca Ulaştırma Bakanlığının ulaşım (yol, köprü vs.) konusundaki kararları,

Kültür ve Turizm Bakanlığının şehrin tarihi-turistik alanları üzerindeki yetkileri hükümetin kent üzerindeki etkisini oldukça derinleştirmektedir. Bütün bunlara Kalkınma Bakanlığı bünyesinde kurulmuş bulunan kalkınma ajanslarının yatırımları yönlendirme gücü eklenince hükümetin kentsel gelişme üzerinde çok ciddi bir belirleyici olduğu ortaya çıkar. Bu açıdan belediyelerin farklı şehircilik anlayışları olsa bile hükümet politikalarının etkisi ile bu farklılıkların etkisinin oldukça azalacağı aşıkardır. Bu noktada hükümet politikalarının da neoliberal ekonomiye uygun olduğunu belirtmek gerekir.

Sonuç

Sonuç olarak Mart 2014 yerel seçimleri, yerel seçim havasından çok ulusal seçim havasında geçecektir. Zira yüksek oy oranı her parti için halkın gözündeki meşruluk bağlamında önemlidir. İktidar partisi ne kadar oy ve belediyeye kaybederse o kadar yıpranacağı gibi muhalefet partileri de oylarını ne kadar yükseltirlerse bir o kadar güçleneceklerdir. Siyasal kamplaşmanın ve kutuplaşmanın yükselişte olduğu bu dönemde Türkiye çapında yüksek oy almak tek tek belediye kazanmaktan çok daha önemli bir hale gelmiştir. Şu anki seçim ortamında yerel siyaset ile ulusal siyaset arasındaki geçişkenlik ve geçirgenlik artmış, dahası ikisi arasındaki ay-

Gerçek şu ki, belli başlı bütün siyasal partiler kentsel rant söz konusu olduğunda "laissez-faire" politikalarını, yani liberal politikaları benimsemişlerdir ve yatırım ne surette gelirse gelsin kenti bunun için hazır etmeyi bir görev bilmişlerdir.

rim iyice ortadan kalkmıştır. Ancak bu durum ulusal olanın yereli yutması şeklinde cereyan etmiştir. Yerelin yerelliği, yerel olarak önemi ve görünürlüğü sakatlanmıştır. Yerel seçimlerin “ulusal seçimlerin provası” niteliğinde olması yerel seçimlerin önemini artırıyor imajı vermektedir. Ancak bu imaj gerçekçi değildir. Yerel seçim ulusal seçimlerin yerine geçemeyeceği gibi böyle bir tabloda yerel seçim olmaktan da çıkmaktadır. Dolayısıyla anlam ve önemini büsbütün kaybetme tehlikesi altındadır.

Önümüzde yapılacak olan yerel seçimlerle, seçmenler nasıl bir belediyeçilik anlayışı istediklerini seçemeyeceklerdir; çünkü seçimin ana teması bu değildir. Nasıl bir şehirde yaşayacaklarını da seçemeyeceklerdir; çünkü bu seçim müteahhitler ve kente yatırım yapan sermaye grupları tarafından zaten daha önce yapılmıştır. Yerel seçim olma iddiası ve anlamını büyük oranda kaybetmiş olan bu seçimlerde sahte-hayali bir genel seçim havasıyla seçmenler, kendi politik bloklarına olan sadakatlerini sergileyecekler.

Kaynakça

- AMPD. (Nisan, 2012). *Perakende endeksi*, <http://www.ampd.org/hakkimizda/default.aspx?SectionId=9> adresinden edinilmiştir.
- Bal, E. & Altun, D. E. (2009). Yatırımcı firmaların nitelikleri bağlamında İstanbul ve İzmir’deki kapalı konut siteleri. *DEÜ Mühendislik Fakültesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 11(32), 1-9.
- Bayraktar S. U. & Penpecioglu, M. (2009). Yerel liderlik, toplumcu belediyeçilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 Dönemi Ankara Belediyesi. İ. Kamalak & H. Gül (Ed.), *Toplumcu belediyeçilik* içinde (s. 159-196). İstanbul: Kalkedon-Sodev Yayınları.
- Çalışkan, Ç. O., Çılgın, K., Dündar, U. & Yalçın, M. C. (2012). İstanbul dönüşüm coğrafyası. 3. *kentsel ve bölgesel araştırmalar sempozyumu bildiri kitabı* içinde (s. 295-312). Ankara: Mat-sa Basımevi.
- Gültekin, A. K., & Gündoğdu, İ. (Ed.). (2013). *Devrimci-halkçı yerel yönetimler*. İstanbul: PatikaYayınları.
- Keleş, R. (2006). *Yerinden yönetim ve siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Tuzcuoğlu, F. (2007). Metropoliten yönetim nereye? H. Özgür & M. Kösecik (Ed.), *Yerel yönetimler üzerine güncel yazılar-I: Uygulama* içinde (s. 48-63). Ankara: Nobel Basımevi.

